

GERINCES FAUNISZTIKAI ADATOK KÉT KIRGIZIAI BARLANG ÜLEDÉKEIBŐL

Dr. Jánossy Dénes – Dr. Topál György

A Kirgiziában 1989 májusában gyűjtött és iszapolt anyagból a számunkra adott lehetőségek közt meghatározható leleteket az alábbiakban jegyzékben állítottuk össze. A listákban nemcsak a gerinces faunisztikai, de a fennmaradt botanikai és gerinctelen állati leletanyagot is szerepeltetjük, mindig a maradványok hozzávetőleges darabszámával (ahol ez lehetséges):

Cson Csunkur-barlang

1. löszös üledékek

Gastropoda indet.
Anura indet.
Lacertilia indet.
Ophidia indet. 1
Hirundo cf. rustica Linné 1
Aves indet.
Crocidura cf. leucodon Hermann 1
Rhinolophus bocharicus Kastschenko et Akimov 14
Vespertilio murinus Linné 2
Myotis blythi Tomes 1
Plecotus cf. auritus Linné 5
Plecotus cf. austriacus Fischer 3
Mus musculus Linné 2
Apodemus sylvaticus Linné 1
Cricetulus migratorius Pallas 1
Meriones cf. tamariscinus Pallas 1
Alticola cf. argentatus Severtzov (-roylei Gray) 1
Microtus (Phaiomys) juldaschi Severtzov 2
Ellobius cf. fuscocapillus Blyth 3
Lepus cf. tolai Pallas

2. alsó vörös, agyagos törmelék

Rhinolophus bocharicus Kastschenko et Akimov 2
Apodemus cf. sylvaticus Linné 1
Cricetulus migratorius Pallas 2
Microtus sp. 3

Szjurpriz-barlang

3. szükület feletti rész

Celtis sp. 6
Gastropoda indet. 3

Reptilia indet. 2
Apus melba Linné 2
Garrulus glandarius Linné 2
Aves indet. 2
Rhinolophus hipposideros midas Andersen 3
Rhinolophus bocharicus Kastschenko et Akimov 2
Myotis cf. emarginatus saturatus Kuzjakin 2
Myotis blythi Tomes 1
Eptesicus cf. ognevi Bobrinskoy 1
Vespertilio murinus Linné 6
Apodemus sylvaticus Linné 1
Meriones cf. libycus Lichtenstein 1
Microtus sp.

4. első szükület alja

Celtis sp. 1
Lacertilia indet. 2
Aves indet.
Rhinolophus bocharicus Kastschenko et Akimov 1
Rhinolophus cf. ferrumequinum Schreber 3
Myotis cf. emarginatus saturatus Kuzjakin 2
Myotis blythi Tomes 1
Eptesicus serotinus Schreber 1
Eptesicus cf. ognevi Bobrinskoy 1
Microtus sp. 3
Meriones sp. 1 (incisivus-tör.)

Tudomásunk szerint Kirgiziából és a határos területekről csak nyíltszini gerinces szórványanyag ismeretes, barlangi üledékből ez az első leletegyüttes, ami egyáltalán napvilágra került, éppen ezért pontosabb geológiai kora nem állapítható meg. Tekintettel azonban arra, hogy a meghatározott fajok döntő többsége ma is előfordul a környéken, a holocén vagy legfeljebb felsőpleisztocén kor valószínűsíthető. Mindenesetre a Szjurpriz-barlangi anyag kinézése („dentritek” a csontokon) inkább fosszilis, mint a Cson Csunkur-é.

Az egykori környezet rekonstrukciója szempontjából értékelhető fajok is a maihoz hasonló (részben magas) hegyvidéki (*Apus melba*, *Phaiomys*, *Alticola* stb.), részben pusztai, ill. erdő-sztyep (*Cricetulus*, *Meriones*, *Ellobius* stb.) jelleget tükröznek.

A listákban szereplő anyaggal kapcsolatos néhány morfológiai-rendszeretani megjegyzésünk a következő:

Az Európában mediterrán-hegyvidéki fajnak számító havasi sarlósfecske (*Apus melba*) és a jelenlegi elterjedése miatt inkább füst-, mint vörhenyes fecskének határozható fecske-lelet (*Hirundo cf. rustica*) arra utal, hogy az egykori környéken ezek fészkelése számára alkalmas sziklás területek lehettek.

A cickányok közül a jelenlegi környező közép-ázsiai területen a *Crocidura* genus két faja él: a *Cr. leucodon* és a *Cr. suaveolens*. A Cson Csunkur-barlang kitöltése egy csaknem ép mandibulát szolgáltatott, mely a *leucodon* nagyságkategóriájába esik. Megjegyzendő, hogy e faj jelenlegi, a lelőhelyhez legközelebb eső előfordulási adatai a rendelkezésre álló irodalom szerint kb. 300 km-nyire északkeletre esnek.

A denevérek közül a *Rhinolophus hipposideros midas*-nak határozható mandibula-töredék mind az európai, mind a kasmiri összehasonlító példányoknál nagyobb. Ugyanez vonatkozik a *Rh. bocharicus*-ra is (egy szamar-kandi példánnyal való összehasonlítás alapján). Figyelemre méltó tény az, hogy a viszonylag kis termetű példányokra utaló *Rh. ferrumequinum* leletek közt a felső szemfog morfológiája az európai miocén *Rh. delphinensis* megfelelő fogára emlékeztet.

A recens összehasonlító anyaghoz képest a *Myotis emarginatus saturatus* nagy méretű.

A *Plecotus cf. austriacus* csontmaradványai megintcsak az európai recens összehasonlító anyaghoz képest feltűnően nagyok. Egyébként a két mai *Plecotus*-faj jelenlegi elterjedése Közép-Ázsiában nem tisztázott, de az európai és ázsiai populációk egymáshoz való relációja sem.

Állatföldrajzi meggondolások alapján (jelenleg az illető genusok ezen fajai élnek Közép-Ázsiában, a lelőhelyek környékén is) kapta az *Apodemus a sylvaticus*, a *Mus a musculus*, a *Cricetulus a migratorius* és a *Lepus a tolai* nevet.

Figyelemre méltóak a ma is Közép-Ázsia 1000 m feletti hegyeiben endemikus (újabbán az irodalomban sokszor *Neodon* szubgenusz név alatt szereplő) „pamiri

pocok”, *Phaiomys juldaschi* igen jellegzetes M₁-jei alapján biztosan meghatározható leletei. GROMOV (1981) eddig ismert egyetlen fosszilis előfordulásaként a nyugati Tien-san (Csatkalai hegyvonulat nyugati lába) „középső pleisztocénjéből” említi. Az ugyancsak magashégyi (1000-tól 4000 m-ig), némely bélyegben a *Lagurus*-ra emlékeztető, de attól jól elerő *Alticola*-t szintén jellemző M₁ képviseli. A faji besorolás itt is állatföldrajzi meggondolások alapján történt.

Az *Ellobius* jelenlétét néhány különálló zápfog igazolja. Összehasonlításként csak az *Ellobius talpinus* faj koponyái állanak rendelkezésünkre. OGNEV (1950) fograjzai alapján viszont a Cson Csunkur-i löszből származó M₁ inkább *E. fuscocapillus*-nak határozható.

Néhány zápfognak a *Meriones*-hez való genetikai besorolása a recens összehasonlító anyaggal való egybevetés alapján egyértelmű. Állatföldrajzi helyzete és nagysága szerint a szjurprizi M₁ inkább a *Meriones lybicus*-szal azonosítható. A Cson Csunkur-i hasonló anatómiai helyzetű zápfog annyiival nagyobb, hogy az irodalomban átlagban nagyobb méretűnek megadott *M. tamariscinus*-nak való meghatározás valószínűbb.

Végül megjegyezzük, hogy a magas mésztartalmánál fogva egyedül fosszilizálódó növény-maradványok, a *Celtis*-magtöredékek, csak a valóban fosszilisabbnak látszó szjurprizi anyagban vannak jelen. Hogy ennek van-e növényföldrajzi-rétegtani jelentősége, azt az illető területen folytatandó jövőbeni kutatásoknak kell eldöntenünk.

Dr. Jánossy Dénes
Budapest
Torockó utca 10.
H-1026

Dr. Topál György
Erd
Aradi utca 17.
H-2030

I R O D A L O M

- BOBRINSKIĬ, N. A. – KUZNYECOV, B. A. – KUZYAKIN, A. P. (1965):
Opredeleitelj Mljekopitajuscih SzSzSzR – Proszvescsenie, Moskva
GROMOV, I. M. – BARANOV, G. I. (1981): Katalog Mljekopitajuscih
SzSzSzR. Pliocén-Szovremennoszty – Nauka, Leningrad
OGNEV, Sz. I. (1950): Zveri SzSzSzR i prineszasich sztran. Tom. VII.
Izdateljsztvo Akademii Nauk SzSzSzR. Moskva-Leningrad
TOSZUNOV, A. (1958): Gryzuny Kirgizii – Akademia Nauk
Kirgizskoj SzSzR. Frunze

VERTEBRATE FAUNISTICAL DATA FROM TWO CAVE FILLINGS IN KIRGHIZIA

From the material collected by Sándor Kraus in Kirghizia in May 1989 – under the given conditions – the below listed finds could be identified. The list includes, in addition to vertebrate fauna, botanical and invertebrate animal finds with approximate number of specimens (where it was possible).

Chon Chunkur Cave

1. Loessy deposits (see Hungarian text!)
 2. Bottom red, clayey detritus
- ### Syurpriz Cave
3. Above narrows
 4. Bottom of first narrows

To our knowledge, from Kirghizia and the bordering

areas only sporadic open-air finds have been recovered and from cave deposits this is the first find assemblage discovered and, therefore, its more precise geological age cannot be established. Nevertheless, with regard to the fact that the majority of the identified species still inhabits the vicinity, Holocene or at most Upper Pleistocene age seems probable. At any rate the appearance of the material from the Syurpriz Cave ('dentrites' on bones) looks fossil compared to the Chon Chunkur finds.

The species allowing the reconstruction of the paleo-environment reflect conditions similar to the present-day ones, partly (high) mountains (*Apus melba*, *Phai-*

omys, *Alticola* and others) and partly steppe or forested steppe (*Cricetulus*, *Meriones*, *Ellobius* etc.).

The following morphological-taxonomical remarks can be added to the finds listed.

The alpine swift (*Apus melba*), which in Europe is considered a species of mediterranean mountains, and the find of a swallow, judging by its present-day distribution, more probably a barn swallow (*Hirundo cf. rustica*) than a red-rumped swallow, point to the presence of rocks suitable for nesting.

In the present Central Asian environment two species of the *Crocidura* shrew genus occur: *Cr. leucodon* and *Cr. suveolens*. In the fill of the Chon Chunkur Cave an almost complete mandibula was found which belongs to the leucodon size category. It is to be noted that literature data indicate the closest present-day occurrence of this species ca. 300 km NE from the studied location.

Among bats, a mandibula fragment identified as *Rhinolophus hipposideros midus* is larger than both the European and the Kashmir comparative specimens. The same applies to *Rh. bocharicus* (on the basis of comparison with a specimen from Samarkand). A noteworthy fact is that among the *Rh. ferrumequinum* finds, indicating relatively small specimens, the morphology of the upper canine reminds us of the corresponding tooth of *Rh. delphinensis*.

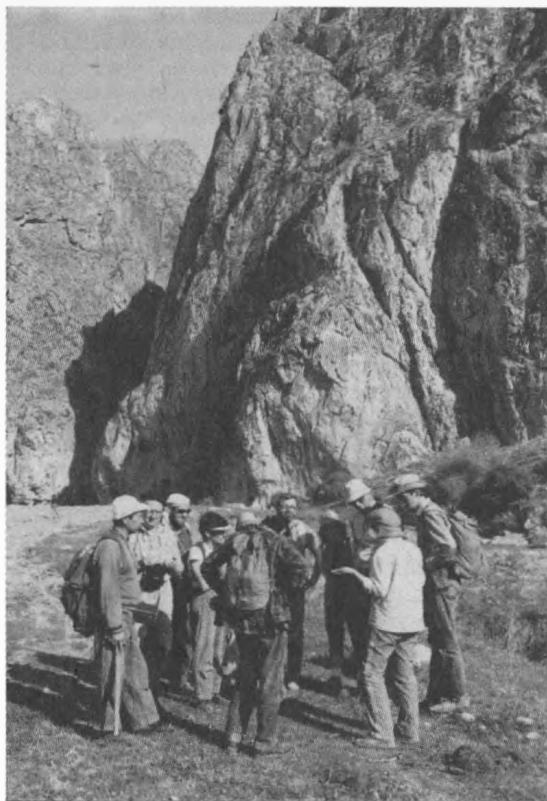
The *Myotis emarginatus saturatus* find is also larger than the comparative material from Europe.

The bone remnants of *Plecotus cf. austriacus* are also strikingly larger than the recent European comparative material. The present-day distribution of the two, now existing *Plecotus* species in Central Asia have not been revealed, neither the relations between the European and Asian populations are clear.

For zoogeographical considerations, since these species of the mentioned genera live in Central Asia, in the vicinity of the localities, the *Apodemus* was named *sylvaticus*, the *Mus musculus*, the *Cricetulus migratorius* and the *Lepus tolai*.

Important finds are the finds of the Pamir vole, *Phaiomys juldaschi* (recently appearing in the literature under the subgenus *Neodon*), endemic today in the mountains of Central Asia above 1000 m altitude. These finds are identified with certainty on the basis of the very typical M_1 teeth. The only known fossil occurrence was mentioned by Gromov (1981) from the 'Middle Pleistocene' of the Chatkal Range, western Tien Shan. The also high mountain animal (between 1000 and 4000 m altitude) is the *Lagurus*-like *Alticola*, equally represented by the typical M_1 . The identification of the species is founded on zoogeographical considerations.

The presence of *Ellobius* is testified by some isolated molars. For comparison only the skulls of *Ellobius talpinus* species are for us available. However, by the

A Tuya-Muyun '89 Expedíció tagjai a Dangi-szurok bejáratánál (B. Kučera felv.)

Members of the Tuya-Muyun '89 Expedition at the entrance of Dangi Canyon (by B. Kučera)

tooth drawings by Ogniev (1950) the M_3 from the Chon Chunkur loess can be identified as *E. fuscocapillus*.

The generic determination of some molars as *Meriones* is evident from comparison with recent material. By its zoogeographical position and size the M_1 from Syurpriz corresponds to *Meriones lybicus*. The Chon Chunkur molar in similar anatomical position is so much larger that identification as *M. tamariscinus* seems more probable.

As a last remark it is noted that the only fossilized plant remnants (due to their high lime content), fragments of *Celtis* seeds, are only present in the material from Syurpriz. Whether this has some significance in phytogeography and stratigraphy, has to be decided by future research in the region.